

رهیافتی قرآنی به نظریه نظام احسن

دکتر جواد پورروستایی

پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

بهار ۱۳۹۲

پژوهشگاهی، جواد، ۱۳۵۴ -

رهیافتی قرآنی به نظریه نظام احسن / جواد پورروستایی. - قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۲.

هشت، ۱۷۶ ص. (پژوهشگاه حوزه و دانشگاه؛ ۲۱۷: علوم قرآنی؛ ۲۳)

ISBN: 978-600-5486-96-4

بها: ۴۶۰۰۰ ریال

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه: ص، [۱۶۷]-۱۷۴؛ همچنین به صورت زیرنویس.

نمایه.

۱. هستی شناسی (فلسفه اسلامی). ۲. خیر و شر (اسلام). ۳. خیر و شر (اسلام - جنبه های قرآنی). ۴. حسن و

قبح. الف. پژوهشگاه حوزه و دانشگاه. ب. عنوان.

۱۸۹ / ۱

۱۳۹۲ پ ۹ ه ۵ / ۵۵ BBR

۲۸۵۴۸۹۵

شماره کتابشناسی ملی

www.ketab.ir

رهیافتی قرآنی به نظریه نظام احسن

مؤلف: دکتر جواد پورروستایی

ویراستار: سعیدرضا علی عسکری

صفحه آرای: کاما

چاپ اول: بهار ۱۳۹۲

تعداد: ۱۰۰۰ نسخه

لیتوگرافی: سعیدی

چاپ: قم - سبحان

قیمت: ۴۶۰۰ تومان

کلیه حقوق برای پژوهشگاه حوزه و دانشگاه محفوظ و نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است.

قم: ابتدای شهرک پردیسان، بلوار دانشگاه، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، تلفن: ۲۱۱۱۱ - ۰۲۵۱ (انتشارات: ۲۱۱۱۳۰۰) نمابر: ۰۲۸۰۳۰۹۰،

ص. پ. ۳۱۵۱ - ۳۷۱۸۵ ● تهران: خ انقلاب، بین وصال و قدس، نبش کوی اُسکو، تلفن: ۰۲۱ - ۶۶۴۰۲۶۰۰ و ۶۶۹۷۸۹۲۰

Website: www.rihu.ac.ir

Email: info@rihu.ac.ir

شورای عالی انقلاب فرهنگی
شورای توسعه فرهنگ قرآنی

تصویب منشور توسعه فرهنگ قرآنی در ۱۳۸۸/۲/۲۲ در شورای عالی انقلاب فرهنگی منشأ پویایی علمی و تحرک اجرایی در بخش‌های مختلف دولتی، عمومی و مردمی برای حرکت در مسیر تمسک به قرآن و عترت بوده است. این منشور که عالی‌ترین سند نظام در امور قرآنی است، این امر خطیر را در سه رویکردهای مدت، میان‌مدت و درازمدت هماهنگ‌سازی امور قرآنی، فرهنگ‌سازی قرآنی و نظام‌سازی قرآنی در چهار حوزه آموزش عمومی قرآن، پژوهش قرآنی، آموزش عالی قرآنی و تبلیغ و ترویج قرآنی پیگیری می‌کند.

حمایت بخش‌های مختلف نظام به‌ویژه مجلس شورای اسلامی و هیئت وزیران از اجرای منشور که در قالب ماده ۴ قانون برنامه پنجم توسعه و بند ۱۱ ماده ۱۰۰ قانون اساسی کشور تحقق یافت پشتیبان این حرکت مقدس بوده است. در همین راستا بخش‌های مختلف کشور از این حمایت برخوردار شده‌اند. اثر حاضر بخشی از دستاوردهای این حمایت می‌باشد.

سخن پژوهشگاه

پژوهش در علوم انسانی [به منظور شناخت، برنامه‌ریزی و ضبط و مهار پدیده‌های انسانی] در راستای سعادت واقعی بشر ضرورتی انکارناپذیر و استفاده از عقل و آموزه‌های وحیانی در کنار داده‌های تجربی را در نظر گرفتن واقعیت‌های عینی و فرهنگ و ارزش‌های اصیل جوامع، شرط اساسی پویایی، واقع‌نمایی و کارایی این گونه پژوهش‌ها در هر جامعه است.

پژوهش کارآمد در جامعه ایران اسلامی در گرو شناخت واقعیت‌های جامعه از یک‌سو و اسلام به عنوان متقن‌ترین آموزه‌های دینی و اساسی‌ترین مؤلفه فرهنگ ایرانی از سوی دیگر است؛ از این‌رو، آگاهی دقیق و عمیق از معارف اسلامی و بهره‌گیری از آن در پژوهش، بازنگری و بومی‌سازی مبانی و مسائل علوم انسانی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

توجه به این حقیقت راهبردی از سوی امام خمینی (ره) بنیان‌گذار جمهوری اسلامی، زمینه شکل‌گیری دفتر همکاری حوزه و دانشگاه را در سال ۱۳۶۱ فراهم ساخت و با راهنمایی و عنایت ایشان و همت اساتید حوزه و دانشگاه، این نهاد علمی شکل گرفت. تجربه موفق این نهاد، زمینه را برای گسترش فعالیت‌های آن فراهم آورد و با تصویب شورای گسترش آموزش عالی در سال ۱۳۷۷ «پژوهشکده حوزه و دانشگاه» تأسیس شد و در سال ۱۳۸۲ به «مؤسسه پژوهشی حوزه و دانشگاه» و در سال ۱۳۸۳ به «پژوهشگاه حوزه و دانشگاه» ارتقا یافت.

پژوهشگاه تاکنون در ایفای رسالت سنگین خود خدمات فراوانی به جوامع علمی ارائه نموده است که از آن جمله می‌توان به تهیه، تألیف، ترجمه و انتشار ده‌ها کتاب و نشریه علمی اشاره کرد. کتاب حاضر به عنوان منبع کمک‌درسی برای دانشجویان رشته‌های الهیات و علوم قرآنی و عموم علاقه‌مندان مطالعات دینی، قرآنی و کلامی فلسفی در مقطع تحصیلاتی تکمیلی تدوین شده است.

از استادان و صاحب نظران ارجمند تقاضا می شود با همکاری، راهنمایی و پیشنهادهای اصلاحی خود، این پژوهشگاه را در جهت اصلاح کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاهی یاری دهند.

در پایان پژوهشگاه لازم می داند از نویسنده محترم جناب آقای دکتر جواد پورروستایی و همچنین استادان و محققانی که در ارزیابی این اثر نقش مؤثر داشته اند به ویژه جناب حجت الاسلام دکتر سعیدی روشن و جناب حجت الاسلام دکتر شیروانی تشکر نماید و نیز فرصت را مغتنم شمرده از «شورای توسعه و ترویج فعالیت های قرآنی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی» که با حمایت مالی خود در زمینه نشر این کتاب پژوهشگاه را یاری کردند، صمیمانه سپاسگزاری می نماید.

www.ketab.ir

فهرست مطالب

۱	مقدمه
۵	فصل اول: مقدمات و کلیات
۵	پیشینه فلسفی - کلامی
۶	تعریف نظام أحسن
۷	نظام و نظم در لغت
۹	تعریف اصطلاحی و تقریرات برهان نظم
۱۰	صعوبت تعریف نظم
۱۰	رابطه «نظم» و «نظام»
۱۱	اثربخیزی برهان نظام أحسن از تعریف «نظم»
۱۱	محور أحسن بودن عالم
۱۳	دیدگاه قرآن کریم درباره محور نظام هستی
۱۷	تفاوت‌های برهان نظم و نظام أحسن
۱۹	تقریر ساده برهان نظام أحسن
۲۰	تفاوت نگاه فلسفی و کلامی به نظام أحسن و وجوب اصلح
۲۳	فصل دوم: مقدمات و مبانی استدلال‌های فلسفی - کلامی و دیدگاه قرآن
۲۳	مقدمه
۲۴	حُسن و قبح عقلی
۳۰	حسن و قبح افعال از نگاه قرآن
۳۳	علم پیشین خدای متعال
۳۵	دیدگاه قرآن کریم درباره علم الهی
۳۸	فاعلیت و غایت افعال الهی

۴۰	غایت هستی
۴۵	قرآن و غایت‌مندی جهان
۴۷	ترجیح بالامرّجّ
۴۹	قدرت و اراده
۵۱	وجوب علی الله
۵۵	حکمت الهی
۶۰	دیدگاه شهید مطهری

۶۵	فصل سوم: دیدگاه‌های فلسفی - کلامی و عرضه آنها بر قرآن
۶۵	مقدمه
۶۵	دیدگاه ملاصدرا
۶۶	۱. روش لمّی
۷۵	۲. روش انّی
۷۷	بررسی و نقد
۸۰	دیدگاه قرآن
۸۴	دیدگاه محقق لاهیجی
۸۸	دیدگاه لایبنیتس
۹۲	لایبنیتس و مسئله شر
۹۵	دیدگاه متکلمان
۹۶	عقیده معتزله
۹۷	دیدگاه اشاعره
۹۸	نقد و بررسی
۱۰۱	سخن آخر

۱۰۳	فصل چهارم: استنادهای قرآنی نظام أحسن
۱۰۳	مقدمه
۱۰۴	حکمت الهی
۱۱۰	أحسن الخالقین
۱۱۴	وجه انحصار خالقیت در خدا
۱۲۰	تدابیر أحسن الهی
۱۲۲	الزام رحمت
۱۲۴	أحسن تقویم بودن انسان
۱۲۹	آیات دیگر

۱۳۴	اشکال نسخ آیات
۱۳۶	منظور از «آیه»
۱۳۷	معنای آیه بهتر یا مساوی
۱۳۹	بررسی تقریر قرآنی آیت‌الله جوادی آملی
۱۴۷	فصل پنجم: نتایج
۱۴۷	مقدمه
۱۴۷	نتایج غیر کلامی
۱۴۹	نتایج کلامی
۱۴۹	الف) بحث شر
۱۵۰	مسئله شر در فلسفه و کلام غرب
۱۵۳	نظام احسن، حل مسئله شر
۱۵۶	غفلت از نتایج نظریه احسن
۱۵۷	ب) وجوب لطف
۱۶۴	ج) حجم قرآن
۱۶۷	منابع و مأخذ
۱۷۵	نمایه‌ها